

מבוא לפנימיות: איך הפכה הסתלקות רשב"י להילולת ריקודים? מבוסס על לקו"ש א/285, ג/1002

עשיר העיירה מת והרב נעמד לספוד לו. הרב סיפר על טוב לבו, רגישותו והאכפתיות שלו לסביבה.

לפתע התקרבה האלמנה וביקשה להסיר את הטלית מעל פני המת. "זה אסור", אמר הרב בזעזוע. "רק לרגע", התעקשה האישה, "ברצוני להיות בטוחה שאני בלוייה של בעלי...".

יארציט, יום פטירה, הוא יום רציני, ובית עלמין הוא מקום קודר. ההתעסקות עם המוות מזכירה כמה אנו זמניים, את החלל שנפער ואת מה שהלך ולא ישוב. התחום הזה עטוף תדיר בעצב ויגון.

וכאן עולה שאלה עצומה שלא צריך להיות מפרש כדי לתמוה בה: איך יתכן לרקוד בבית עלמין? כיצד יום פטירת צדיק הפך לאחת החגיגות העליזות בשנה? אנו מדברים כמובן על ל"ג בעומר, יום הילולת רבי שמעון בר יוחאי במירון, שהוא חורג באופן קיצוני מכל מה שאנו יודעים על קברי צדיקים.

בעוד שיארציט וקברי צדיקים הם אתרי תחינה בלב נשבר, ל"ג בעומר במירון הוא מופע הכליזמר היהודי הגדול בעולם. קרוב לחצי מיליון איש מתקבצים למירון (והשנה דרך הזום...) כדי לשמוח ולעלוז בשמחת רשב"י. וכאן הבן שואל: איזו "שמחת רשב"י"? זה הרי יום ההסתלקות ומקום הקבורה שלו? במה זה שונה מאדם שייכנס לבית העלמין בתל אביב עם משאית מוזיקה רועשת?

הנה תמיהתו העצומה של החתם סופר שהתגורר בפרשבורג (ברטיסלבה) וכתב בחריפות לרבני ארץ ישראל כי הוא שמח שאינו גר כאן, וכך פטור מלחגוג ביום ל"ג בעומר:

1. דרשות החתם סופר ח"ב/שצ: זה מקרוב מאה שנים שמו פניהם לצפת כי שם קבר איש האלוקים הרשב"י במירון והאריז"ל בצפת... וכבר היה לי וויכוח עם הגאון אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, היכן מצינו לעשות מועד ביום סילוק צדיק? והלוא אמרו חז"ל (נדרים יב,א) 'הרי עלי שלא לאכול בשר כיום שמת בו רבו' [אדם שנודר להימנע מאכילת בשר כמו ביום שמת רבו - ומשמע שיום מות רבו הוא תענית] וכך ז' אדר [הילולת משה רבנו] הוא יום תענית, וכן ראש חודש ניסן [מיתת נדב ואביהוא בני אהרן], יו"ד ניסן [פטירת מרים הנביאה] וכו' ניסן [פטירת יהושע בן נון]... שו"ת חתם סופר יורה דעה רלג: מטעם זה בעצמו הייתי מן הפרושים, שלא אצטרך להיות יושב שם ומשנה מנהגם בפניהם.

התמיהה גדולה מצד עצמה, אבל היא קשה שבעתיים לאור הנושא הפותח את פרשת השבוע, "אמור": איסור טומאת כוהן למת. התורה קובעת שההתעסקות עם המת היא כמעט חטא. לא רק שההתעסקות עם המוות היא קודרת, אלא אסורה לחלוטין על הכוהנים, משרתי ה', שכן מות הגוף מסמל את ההיפך מהקדושה, את הניגוד הכי חריף לאלוקות, ולכן משרתי ה' חייבים להתרחק ממנו.

והתמיהה מתעצמת: מה כל כך מרחיב את הלב בבית העלמין במירון? ועוד שאלה: למה דווקא אצל רשב"י? אם יום הסתלקות צדיק הוא מועד שמח, מדוע לא נשמח ונרקוד גם ביום ז' אדר, יום פטירת משה רבנו או ביום ההילולא שיש נוהגים לציין ממש השבוע – יד אייר (פסח שני) - שרבים נוהגים לציין בו את פטירת רבי מאיר בעל הנס, חברו של רשב"י?

אנו מוכרחים לומר כי יום ההילולא של רשב"י הוא יחיד במינו. הוא פותח צוהר לעולמות העליונים ומאפשר לחוות את ההיבט הנעלה של ההסתלקות כפי שהיא נחווית אצל הנשמה בעולם העליון. ברור כי הדבר קשור ישירות לבשורת חייו של רבי שמעון בר יוחאי: גילוי ספר הזוהר וסודות פנימיות התורה. וזאת אפוא ההזדמנות לשוחח על מהפכת גילוי פנימיות התורה מאז ועד דורנו.

ב. פרשת "אמור" היא אחת הפרשיות המרובות במצוות: 63 מצוות מופיעות בה, כעשרה אחוז מכלל התרי"ג. החלק הראשון בפרשה עוסק בדיני הכוהנים ומגביל אותם בשני נושאים חשובים: בתחום

הנישואים ובתחום הטהרה. ראשית, הגבלת הנישואים: כוהן הדיוט מותר להתחתן רק עם אישה רווקה או אלמנה ואסור בגרושה, ואילו כוהן גדול מותר להתחתן רק עם רווקה ואסור אפילו באלמנה. מצווה שניה: איסור טומאה למת. כוהן אסור בכל קירבה לאדם מת. אין לו לשאת את המיטה, לשהות עמו תחת קורת גג אחת ואפילו לפסוע מעל קברי מתים. זאת חוץ מכמה חריגים: לכוהן הדיוט מותר להיטמא לשבעת קרוביו (אשתו, אביו ואמו, אחיו ואחותו, בנו ובתו), וכוהן גדול מותר להיטמא רק למת מצווה שאין אדם אחר שיטפל בקבורתו.

2. ויקרא כא: אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו: כי אם לשארו הקרב אליו [אשתו] לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש.

כמובן, מדובר באיסור חריג שמגביל מאוד את חיי הכהנים: הם צריכים לקבור את קרוביהם בקצה בית העלמין, כדי שיוכלו לפקוד אותם. בבתי רפואה צריך לסדר סידורים מיוחדים כדי שכהנים יוכלו לבקר בהם, כמו הפרדה בין בניינים שיש בהם מתים לבניינים אחרים, ועוד. [ראו הרחבה בהערה¹ לגבי השתטחות כוהנים בקברי צדיקים ובמירון].

וכאן עולה השאלה מה יסוד האיסור? למה הכוהן צריך להתרחק ממת יותר מכל אדם אחר?

תנחומא אמור א: משל למה הדבר דומה? לטבח שהיה נכנס ויוצא לפני המלך. אמר המלך: גוזר אני עליך שלא תראה את המת כל ימך, מפני שאתה נכנס ויוצא ורואה פני, שלא תטמא את פלטרין שלי. כך גזר הקדוש ברוך הוא על הכהנים הנכנסים לבית המקדש, שלא יטמאו למת.

זאת עדות לכבוד ולגדולה של הכוהן: האלוקות נמצאת בחיים ולכן הכוהן חייב להתרחק מהמוות. הגוף המוטל ארצה הוא הניגוד הכי חריף אל הקדושה, שנאמר: "ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום". האלוקות נמצאת בחיים, בעשייה וביצירה, ואילו הגוף הדומם והמרוקן הוא ההיפך מהקדושה. ולכן הכהנים שעובדים קרוב לשכינה בבית המקדש, צריכים להחמיר שבעתיים שלא להביא עימם טומאת מת. בדיוק כמו אדם שעובד קרוב למלך, שצריך לדקדק הרבה יותר עם ההיגיינה שלו (לבדוק שלוש פעמים שהוא נקי מקורונה...).

ועדיין אפשר לשאול: למה הכהנים צריכים להיזהר מכך בזמן הגלות שאינם עובדים בבית המקדש? במיוחד שחלק גדול מהכהנים כיום הם **בין כך טמאי מתים** ואינם יכולים להיכנס לבית המקדש במצבם הנוכחי עד שייטהרו באפר פרה אדומה - ומה בכך שייטמאו שוב?

רמב"ן כא, א: יזהיר שלא יטמאו במת לעולם, אפילו בעת שלא יבואו במקדש ... כי הם כהני ה' ומשרתי אלוקיננו יאמר להם שיתנהגו כבוד וגדולה בעצמם ולא יטמאו.

ההתרחקות מהמת מזכירה לכהנים עצמם את מעלתם ואת רוממותם. ההתרחקות מהמת לא נועדה רק כהכנה לעתיד, אלא כתזכורת נצחית על מהותם המקודשת. [ראו הסבר דומה בהערה² לגבי נישואי גרושה לכהן].

¹ מובא בספרי קבלה שקברי צדיקים אינם מטמאים, ואולם כמדומה שהמנהג הוא להחמיר בזה. (למשל, באוהל האדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש, הורה הרבי שלא לקבוע גג מעל מקום הקבורה וכן להקיף את המקום במחיצה גבוהה עשרה טפחים, כדי שהעמידה לא תהיה ממש ליד מקום הקבורה וכך כוהנים יוכלו לגשת). עם זאת, המסורת בארץ ישראל היא שהכהנים משתטחים במערת המכפלה, קבר רחל וציון הרשב"י במירון. יש ביארו שמתחם הקבר בנוי בצורה שמפסיקה בין מקום הקבורה במעמקי האדמה למקום עמידת המבקרים. נעיר כי לפני כמה שנים היה פולמוס מעניין בקשר לציון הרשב"י: התברר כי אזור הציון היה בעבר בית קברות גדול ועלה החשש שהיה זה בית קברות יהודי וכך הדרך לשם עוברת מעל קברים יהודיים. הדבר נגע במיוחד לשני האחים האדמור"ם מתולדות אהרן ותולדות אברהם יצחק, שהם כוהנים ממשפחת "קאהן", ומנהגם הוא לעלות בל"ג בעומר עם אלפי חסידים ולקיים שם הדלקה המונית, ועלה הספק האם מותר להם לעשות זאת. למעשה, רבנים רבים פסקו להתיר את זה, משום שצורת הקבורה שם הייתה כזו שאינה מעבירה את הטומאה וגם הדרך לציון לא עוברת דרך אזור קברים (ראו ויקיפדיה ערך עליית כוהנים למירון).

² בדרך דומה ראיתי מבארים את הגבלת הנישואים לכהן: גם זה דרך "כבוד וגדולה" שיתחתן עם אישה בתולה ולא עם גרושה שכבר הייתה לאיש ונישואיהם עלו על שירטון. וראו בספר החינוך שמשווה בין איסור נישואים לגרושה לאיסור נישואים ל"זונה", ומשמע שיסוד האיסור דומה והוא עניין של "כבוד וגדולה".

וכאן, בניגוד לכל האמירות החמורות הללו, אנו מגיעים ליום ל"ג בעומר ומגלים פתאום פנים הפוכות לכל הנושא. המקור הראשון שמספר על העלייה לציון רשב"י ביום זה ובשמחה גדולה, הוא בכתבי הרב חיים ויטאל, תלמידו המובהר של האר"י הקדוש:

3. שער הכוונות עניין ספירת העומר דרוש יב: ענין מנהג ישראל ללכת ביום ל"ג בעומר על קברי רשב"י ורבי אלעזר בנו... ואוכלים ושותים ושמים שם, אני ראיתי למורי [האר"י] ז"ל, שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר, הוא וכל אנשי ביתו, וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא.

רבי חיים ויטאל ממשיך עם מעשה מבהיל, שמביא לשיא את חובת השמחה בציון רשב"י: **גם העיד הרב אברהם הלוי, כי בשנה הנזכרת הלך גם הוא שם, והיה נוהג לומר בכל יום בברכת תשכון, 'נחם ה' אלוקינו את אבלי ציון כו', וגם בהיותו שם אמר נחם כו'. ואחר שגמר העמידה, אמר לו מורי ז"ל, כי ראה בהקיץ את רשב"י ע"ה עומד על קברו, ואמר לו: אמור אל האיש הזה אברהם הלוי, כי למה אומר נחם ביום שמחתנו? והנה לכן הוא יהיה בנחמה בקרוב [יצטרך תנחומים ל"ע]. ולא יצא חדש ימים עד שמת לו בן א', וקבל עליו תנחומין.**

ובאגרות רבינו הזקן מוסיף במפורש כי השמחה קשורה עם **הסתלקות רשב"י ביום זה. אגרות רבינו הזקן עמוד קיז:** שישו ושמחו בה' בכל לב ונפש ולעשות יום משתה ושמחה בח"י אייר הבא עלינו לטובה, יומא דהילולא דרשב"י, אשר אנו שותים תמצית דתמצית וכו'.

והקושייה עצומה כפי שהעלה לעיל החתם סופר: מה לשמחה ביום פטירה ובמקום קבורה?

כמובן, ההסבר המפורסם הוא שרשב"י עצמו ביקש לשמוח ביום פטירתו. בסוף ספר הזוהר, בפרשת "האזינו" יש חלק שנקרא "אדרא זוטא" [הישיבה הקטנה] ובו מתוארות השעות האחרונות והמופלאות בחיי רשב"י. הזוהר מתאר את היום בתור "הילולא", שמחת חתן וכלה, שכן ביום זה הגיע רשב"י לתכלית הדבקות וההתקשרות עם האלוקות. החל משעות הבוקר ליהטה אש סביב הבית, עד שהיא הפרידה בין רשב"י ובין התלמידים שישבו סביב מיטתו והיה זה סימן להתעלותו לשמי רום.

זוהר ג/רצו: שמעו קול האומר: היכנסו והתאספו להילולא [שמחת נישואים] דרבי שמעון.

ועדיין הדברים אינם ברורים: הרי רשב"י לא היה היחיד שהעפיל לתכלית המדרגות ביום פטירתו? הרי כל פטירת צדיק מכונה בשם "הילולא" ובכל זאת יום ההסתלקות הוא יום רצינות ותשובה? מי גדול ממה רבנו שנקבר בידי הקב"ה בעצמו, ומקום קבורתו בהר "נבו", אותיות "נ-בו", שכן משה הגיע לשער החמישים בדבקותו באלוקות בהסתלקותו. ובכל זאת מתארת התורה את הכאב והבכי על לכתו שנמשך לא פחות מחודש שלם - "ויבכו בני ישראל את משה שלושים יום". וככה מדי שנה ביום ז' אדר, אנשי החברא קדישא נוהגים לקיים **יום תענית** ותשובה ביום זה?

ג. הבה נעלה עוד שאלה מעניינת: בקהילות ישראל קיימות שתי נוסחאות בספירת העומר. ברוב הנוסחאות אומרים "היום כך וכך ימים לעומר". כלומר, היום כך וכך ימים להקרבת העומר בבית המקדש (או ליום ט"ז ניסן בו הקריבו את העומר בזמן שבית המקדש היה קיים).

אולם הרמ"א כותב וכך נקבע בסידור הגר"א: "היום כך וכך ימים בעומר". כלומר, היום כך וכך ימים בתוך התקופה שמכונה בתורה בשם ימי העומר. הטעם לדעה זו, שכיום אין מקריבים עומר ולכן אי אפשר לומר "לעומר", אלא רק "בעומר", בתוך התקופה שקרויה "עומר". [ובאמת לדעה זו, עיקר הספירה היום היא כהכנה למתן תורה ולא רק בגלל הקרבת העומר. ואכמ"ל].

ולשבר את האוזן נעיר כי הדבר קיים גם אצל אומות העולם: לפי חוקי הממלכה האנגלית, בן המלוכה אסור בנישואים לגרושה. וידוע הסיפור על המלך "אדוארד השמיני" שהדהים את הממלכה הבריטית והתפטר מכס המלוכה בסוף שנת 1936, עקב רצונו להינשא לגרושה.

וכאן עולה השאלה למה הלשון השגורה היא "ל"ג בעומר"? הרי לאחר שסופרים "לעומר", היו צריכים לומר "ל"ג בעומר"?³ הרבי מליובאוויטש ציטט פעם גימטרייה מופלאה מכתבי אדמור"י פולין, שאין כמותה כדי להכניס אותנו בשעריו של היום הגדול והקדוש: "ל"ג בעומר".

ד. במטרה להסביר את סוד השמחה בל"ג בעומר, הביאו המפרשים אפשרויות שונות: ישנם כאלו שבאמת **מנתקים את השמחה מהסתלקות רשב"י**. לדעתם, השמחה בל"ג בעומר נועדה לציין "שמחות" עצומות אחרות שקשורות עם היום.

נשים לב שר"ח ויטאל כתב שיום זה הוא "שמחת רשב"י", אבל לא כתב שהשמחה המדוברת היא **הילולת והסתלקות רשב"י**⁴. ואכן בספר הקבלי החשוב משנת חסידים, שכתב המקובל האיטלקי רבי עמנואל חי ריקי לפני כ-300 שנה, וכן בכתבי החיד"א מובא רעיון גדול במעלת היום:

ל"ג בעומר הוא **יום ההולדת הרוחני של רשב"י**. שנים רבות לפני פטירת רשב"י, אירע ביום זה אירוע הפוך בדיוק: התחלת חיים חדשים וניצחון על המוות. ביום זה קם רבי עקיבא מכיסא האבלים והקים את עולם התורה מחדש. בעיצומו של יום ל"ג בעומר אסף רבי עקיבא את כל הכאב שצרב את בשרו ותיעל אותו כדי להעמיד חמישה תלמידים חדשים, ובהם רבי שמעון בר יוחאי.

זהו אחד מאירועי הגבורה שבלתי ניתנים לתיאור: במשך ל"ג ימים בין פסח לעצרת, רבי עקיבא רץ מלוויה ללוויה. מפעל חייו התמוטט במגפה הנוראה ובכל יום היה קובר יותר מ-700 תלמידים, עד שמספר המתים הגיע למספר הבלתי נתפס של 24,000 איש. כמו כל אלו שמתו במגיפה הזו באיטליה. ואז ביום ל"ג בעומר "פסקה המיתה" וכמה וכמה תלמידים נותרו בחיים.

אדם אחר היה שוקע בתוך עצמו, היה אומר "העולם אכזר ואין טעם להשקיע". הוא היה נכנע בפני הטראומה. אבל לא כן רבי עקיבא: בעיצומו של אותו יום ממש, ל"ג בעומר, הוא חולל נס: הוא קם מכיסא האבלים והלך להסמיק חמישה תלמידים חדשים. הוא הביא לשיא את האמונה היהודית בכך שהרע הוא זמני, חולף, והתגובה היחידה לקושי היא לבנות מפעל יותר יפה מקודם.

כך מצווה התורה בטרגדיה הראשונה שחוינו: כאשר פרעה גזר להרוג את התינוקות בחדר הלידה ולהטביע את הזכרים ביאור, אומרת התורה משפט כביר שעיצב את התגובה למשברים: "וכאשר יענו אותו – כן ירבה וכן יפרוץ". המשבר הוא מניע להשיב מלחמה ולעשות יותר מאשר קודם. אנו לא יודעים למה הקב"ה יוצר קושי, איננו יודעים מדוע בוחר לנהל את העולם בדרך זו, אבל אנו כן יודעים מה צריך לבוא אחרי הקושי: **עשייה חדשה, גדולה יותר מקודם**. אחרי מגיפה - מגיעה תקומה.

נראה דבר מופלא: מי היה השבט הכי קטן בין שבטי ישראל? שמנה הכי פחות אנשים? שבט לוי. בסך הכול 22,000 איש, וזאת בשעה שהשבט הגדול – שבט יהודה – מנה 74,600 איש, כמעט פי ארבע. זה מדהים: שבט לוי הוא השבט החשוב ביותר, בניו משרתי ה', ומדוע לא שרתה בו הברכה?

הרמב"ן עונה דברים מרטיטים: **4. רמב"ן במדבר א,מה: ישראל אשר מררו המצריים את חייהם בעבודה קשה כדי למעטם - היה הקב"ה מרבה אותם ... כי היה הקב"ה אומר נראה דברי מי יקום ממני או מהם, אבל שבט לוי לא היו בגזירת השעבוד ולכן היו פרים ורבים כדרך כל הארץ.**

שאר שבטי ישראל סבלו מפרעה, ויהודי **סובל משיב מלחמה כפולה**. הוא זוכה לסייעתא דשמיא כפולה כדי להצליח עוד יותר מאשר קודם. שבט לוי, לעומת זאת, לא התמודד עם קשיים, פרעה לא גייסם לעבודת פרך ולא כיוון אליהם את לועי הרובים שלו – **ובלי משבר אין ברכה**.

³ ביאור בדרך צחות שמוזכר בספרים: ל"ג בעומר הוא יום הסתלקות הרמ"א (ט"ז אורח חיים סימן תכ) ולכן ביום הסתלקותו עורכים מחוות כבוד לגדול פוסקי אשכנז ואומרים כפי שהוא קבע לומר: "ל"ג בעומר".

⁴ יתירה מכך: ר"ח ויטאל לא כותב שהילולת רשב"י היא בל"ג בעומר. ואף שישנן נוסחאות כאלו בשמו, אבל כבר כתבו שנוסחאות אלו הן טעות. המקור הקדום לכך של"ג בעומר הוא הסתלקות רשב"י נמצא רק בדברי גדולי האחרונים, כמו רבינו הזקן (כמובא לעיל מאגרותיו), רבי יהונתן אייבשיץ ביערות דבש, החיד"א ועוד, ואכמ"ל.

וזאת השמחה ביום ל"ג בעומר: על רציפות התורה שלא פסקה, על החיים שהמשיכו ועל האמונה והביטחון בכך שאין רע יורד מלמעלה וכל אירוע מוביל לטוב יותר יפה ממנו.

פירוש המאירי יבמות סב: קבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה.

חיד"א טוב עין סימן יח אות פז: ומה שעושים שמחה בל"ג בעומר, אפשר דרבי עקיבא היה כלל גדול בתורה ולימדה לכ"ד אלף תלמידים ומתו ונשאר העולם שמם, **ויום ל"ג התחיל לשנות לרשב"י ורבי מאיר ורבי יוסי וכו' ויאור להם שתחזור התורה ... וגם אמרו דהילולא דרשב"י ביום ל"ג.**

זה הסבר מעורר השראה, אבל האם הוא מספק? לא ממש, כי עדיין לא ברור איך רוקדים ביום הילולא ודווקא ליד מקום הקבורה – הנהגה שהיא מופרכת לחלוטין בכל הקשר אחר? אדמור"י חב"ד התעקשו אפוא להציג הסבר מופלא שנותן טעם ומשמעות בעצם שמחת הילולת רשב"י.

ה. נפתח עם סיפור/משל שיש בו את הכוח להמחיש מושגים מופשטים שבלתי ניתנים להמחשה: גברת מילדרדר הונור הייתה מורה וותיקה לפסנתר בעיר דה מוין במדינת אייווה. ערב אחד דפק על דלת ביתה ילד בן 11 בשם רובי, וביקש להירשם לשיעורים במוסיקה. רובי סיפר שאמו חד-הורית והוא מאוד רוצה שהיא תשמע אותו מנגן. גברת הונור העדיפה לקבל תלמידים צעירים ממנו, אבל משהו בתום שלו נגע בליבה והיא הסכימה.

מהר מאוד היא התחרטה. רובי היה חסר הבנה מוסיקלית, הוא לא תפס את המקצבים ולא היה רגיש לטונים. היא ממש רמזה לו לווטר, אבל רובי לא נתן. הוא התמיד והתקדם בהדרגה כשכל הזמן הוא אומר: "הלוואי ואימא תשמע אותי מנגן".

יום אחד הפסיק רובי לבוא, והיא די שמחה. בגילה המתקדם כבר לא הייתה סבלנות לתלמידים מהסוג שלו. חלפה השנה והיא ערכה קונצרט לכל משפחות התלמידים. רובי החזיר טלפון שאמו מאוד חולה ולכן לא הופיע לשיעורים, אבל הוא רוצה להשתתף בקונצרט. "אני אתאמן ואת תראי שיהיה בסדר".

הערב הגדול הגיע, ההופעה עברה נהדר ואז הגיע תורו של רובי. בגדיו היו מקומטים, שערו מדובלל כאילו כבר חודש לא חפפו אותו. בקהל נשמעו לחישות: "איפה אימא שלו? למה לא הלבשה אותו כראוי לערב החגיגי?" רובי התיישב מול הפסנתר ודממה התפשטה בקהל. נשמה חדשה התעברה בו. הוא ניגן את הקונצ'רטו מס. 21 של מוצארט וזה היה נפלא. אצבעותיו נעו על הפסנתר, הן רקדו לצליליו של המלחין האגדי וכאשר סיים בקרשנדו קולני אחרי שש וחצי דקות, הקהל הגיב במחאאות.

רובי הביישן לקח את המיקרופון וביקש לומר משהו: "חברים, אימא שלי הייתה חרשת, היא מעולם לא שמעה אותי, אבל תמיד קיננה בי תקווה שיום אחד היא תתחיל לשמוע ולהאזין לנגינה שלי. לפני כמה חודשים היא חלתה במחלה הנוראה, ולפני שבוע היא נפטרה. הבנתי שהערב היא בפעם הראשונה יכולה לשמוע אותי, אז התאמצתי לעשות את זה מיוחד..."

המוות נושא שתי פנים: פנים של מטה ופנים של מעלה. למטה, הכול נגמר, הגוף מתרוקן מהחיוניות שבו וחוזר להיות גוש עפר. לא פלא שכוחות הטומאה מתנפלים עליו לינוק ממנו חיות. אולם יש גם היבט הפוך לסילוק החיים: עליית הנשמה למקורה העליון, וכאשר מדובר בצדיקים, זהו אירוע שיא של "הילולא", היפרדות הנשמה מגבולות הגוף ודבקתה באהבה באלוקות.

הארכנו בשיעור לפרשת חיי שרה תשעט ונזכיר את הנקודה: הגוף הוא חומרה פיזית, הוא מבצע פעולות, אבל מאיפה נובעת ההרגשה? הפעימה של ה"אני"? מה מקור המרץ לזנק כל בוקר מחדש ולטרוף את החיים, כמו גם הרגשת האכזבה מדברים שלא הולכים? נשווה את האדם למכשיר טלפון חכם עם תוכנת אנדרואיד גאונית שמתפקדת כאדם חי ונבון, היא מסוגלת לשוחח, לצחוק, להפגין כאב כשדוקרים בה מחט – אבל מה חסר בה? את תחושת ה"אני", את ההרגשה הלהוטה והנואשת. הטלפון עושה עצמו כאילו מרגיש, הוא יכול לומר לפי תכנון שכואב לו, אבל אין בו נפש פועמת.

המחשה נוספת: הגוף, כמו כל דבר פיזי, הוא מושג ציבורי ששייך לרשות הרבים. כל מה שאני יודע על הגוף שלי, גם אחרים יכולים לדעת. ניתן למדוד, לכמת ולהעריך אותו. אולם הנפש היא רשות היחיד.

היא אותו עולם פנימי ששייך רק לי ואין דרך למדוד או לכמת אותו, אלו המחשבות, התחושות והזיכרונות, כאב בטן או תחושת דקירת מחט שנותרות ברשותי הפרטית.

בימי החיים פועלים שתי המערכות הללו כגוף מסונכרן, ואולם ברגע המוות, הגוף והנשמה נפרדים והנשמה הרוחנית שבה לעולם העליון, ואצל הצדיקים, היא מסוגלת להיכלל ולדבוק בכיסא הכבוד.

הבעיה הקשה היא שרק הנשמה חווה את ההתעלות למעלה, ואילו אנו – האבלים למטה – נותרים עם הרגשת החסר והחלל. האדם הוא יצור חומרי שחווה חומר וגופניות ולכן הוא מתגעגע לנוכחות הפיזית של הנפטר. הוא רוצה להרים טלפון, להחליף חוויות ולחבק. הוא אינו מסוגל לחוש את ההתעלות של הנשמה ולכן האדם נותר עם הצער והיתמות.

ככה זה אצל כל נפטר, חוץ מאדם אחד: רבי שמעון בר יוחאי. כל מה שלימד אותנו רשב"י הוא לפתוח פתח אל השמים ולחוות למטה את מה שקורה למעלה. רשב"י היה הראשון שגילה באופן מסודר את סודות הרקיע. ספר הזוהר הוא הניסיון הראשון לחיות כאילו זה עולם האצילות. לתבוע מאתנו ביטול ואהבה לאלוקות כמו שחווים המלאכים והשרפים העליונים.

הנה נקודה עצומה: שאלנו מדוע אומרים "ל"ג בעומר" ולא "ל"ג לעומר"?

5. לקוטי שיחות ז/337: בספרי אדמור"י פולין מובא ש"ל"ג בעמר" [בלי וא"ו] בגימטרייה "משה" [345]. ולהעיר מהמובא בספרי קבלה (עמק המלך ס"ב,ד) שרשב"י היה ניצוץ משה ונתעלה לאתו אור שקיבל משה כשעלה לקבל לחות שניות.

אנו מקפידים לומר "ל"ג בעמר" כדי לבטא ש'ממשה עד רשב"י לא קם כמשה וכרשב"י. ספרי פולין מוסיפים עובדה נפלאה: יום הסתלקותו של רשב"י, "ל"ג בעומר, חל תמיד באותו יום בו חל יום הסתלקותו של משה רבנו, ז' אדר. וכך "ל"ג בעומר חל באותו יום בו יחול היום הרביעי של סוכות, שהוא יום האושפיזין של משה רבנו.

שכן פעמיים נפתחו השמים: משה רבנו הוריד את התורה הנגלית ואילו רשב"י הוריד את תורת הנסתר. ולענייננו, העבודה של רשב"י היא נעלית ונשגבה יותר: משה גילה את דבר האלוקים לאדם, אבל לא גילה את האלוקים עצמו. משה סיפר מה אמר האלוקים לנו, אבל לא סיפר איך נראית האלוקות עצמה. הוא עלה לשמים שלוש פעמים לארבעים יום ולילה, אבל מעולם לא גילה מה ראה שם. תורת משה עוסקת באדם, בחלק הגלוי של המציאות. מה מותר לאכול ומה אסור, איפה מותר ללכת ואיפה לא, ומה לעשות ומה להרגיש.

רשב"י עשה דבר נשגב יותר: הוא החל לדון בחלק הנסתר ולימד להכיר במי ובמה שלמעלה. תורת הקבלה שואלת את כל השאלות שעוסקות בתהליך הבריאה עצמו: איך מבורא אחד פשוט, נוצר ריבוי פרטים וחלקיקים כה שונים? כיצד מתקיים היחס בין הבורא לנבראים? תורת הקבלה מגלה שהיה תהליך "צמצום" באור, אחר כך נוצרו "עשר ספירות" שהן עשר כלים דרכם הבורא מתקשר אתנו, ועוד נוצר תהליך "השתלשלות" בן ארבע עולמות, עד שנוצר מקום לעולם המגושם הזה.

תורת הקבלה עוסקת גם בצירופי האותיות דרכן ברא הקב"ה את העולם. מה שנקרא "קבלה מעשית". הגמרא מספרת על חכמים שהיו בקיאים בכך ויצרו עגל חי ונושם ושחטו אותו לסעודת שבת. על המהר"ל מסופר שהוא ברא גולם בכוח האותיות של "ספר יצירה".

הנקודה היא, אם כן, שרשב"י יצר אטמוספירה רוחנית בתוכי העולם הזה. מעניין לציין כי הדבר התבטא אפילו בקורות חייו היום-יומיים: כשהמלך הרומי גזר עליו מוות והחל לחפש אותו, הוא לא עבר לגור במדינה אחרת (כמו שעשה משה כשברח מפרעה), אלא אירע דבר יותר מופלא: הוא התחבא במערה ושם חי 13 שנים כמו מלאך. אליהו הנביא הצמיח לו עץ חרובים על פתח המערה והוא חי בתוכה חיי גן עדן, מנותק מהבלי החומר. מה שמשה רבנו עשה בשמים – רשב"י עשה בארץ.

וכיון שכן, אין שאלה כיצד חוגגים את פטירת רשב"י. כי אצל רשב"י חיים למטה כאילו זה למעלה. האוהל של רשב"י הוא לא מקום מת, הוא מקום חי. כשעומדים ליד הציון שלו, הקרקע היא אדמת גן עדן ואפשר לחגוג למטה את התעלות הנשמה בעולם העליון.

ליקוטי שיחות ג/1003: מסופר בכתבי האריז"ל על התלמיד שאמר תפילת 'נחם' בל"ג בעומר ורשב"י הקפיד עליו שאמר תחינה 'ביום שמחתו'. הביאור בזה הוא שרשב"י היה מהנשמות שאצלו לא היה עניין החורבן. ולכן לא היה מקום להרגיש חורבן ביום השמחה והגילוי שלו. יתירה מכך: שמחת ההילולא של רשב"י היא לכל עם ישראל, אפילו לאלו שאינם מרוממים מעניין החורבן, וגם הם אסורים להצטער ביום שמחתו. שכן עניינו של רשב"י הוא לחבר שתי קצוות: להמשיך את הגבוה-גבוה ביותר, אפילו את המדרגה של 'בחד קטירא אתקטרנא', ולהוריד אותה אל המטה-מטה ביותר.

1. לפי התפיסה הזו, מסביר הרבי מליובאוויטש (לקו"ש א/287) שאלה מעניינת: המדרש (שמות רבה נב,ג) מספר על תלמיד של רשב"י שעזב את הישיבה ויצא לחוץ לארץ לעשות עסקים. הוא הצליח מאוד וחזר ארצה אחרי כמה שנים כשהוא עשיר גדול. כשהוא שב לבקר בישיבה, רשב"י הבחין כי התלמידים מביטים בו בקנאה. הם חיים חיי עוני בישיבה והוא נהנה מהחיים הטובים בחוץ לארץ.

רשב"י הוציא אותם החוצה וצעד לבקעה על יד מירון, הוא אמר: "בקעה, בקעה, התמלאי זהב" וברגע אחד התמלאה הבקעה במטבעות זהב. רשב"י הזמין את התלמידים לקחת מהזהב, אבל אמר להם שכל מה שלוקחים כאן, בא על חשבון השכר הנעלה המובטח להם למעלה. התלמידים הבינו את הרמז ולא לקחו מהזהב, וגם הפסיקו לקנא בחברם.

המדרש ממשיך ומספר סיפור דומה על אמורא בדור מאוחר יותר, בשם רבי שמעון בן חלפתא. הוא היה עני ואביון ולא השיג כסף אפילו להוצאות שבת ויום טוב. הוא התפלל לקב"ה ופתאום התגלתה לו אבן טובה והוא התעשר. אשתו שאלה מאיפה הכסף והוא סיפר לה, אבל היא הצטערה ואמרה כי זה יבוא על חשבון החלק שלהם בגן עדן. בעלה ביקש מהקב"ה לקחת ממנו את האבן והיא נלקחה.

המדרש מסיים ואומר: הנס השני – שנלקחה מהם האבן לטובת הפיקדון בעולם הבא - הוא גדול מהראשון, משום שמשמים רק נותנים ולא לוקחים.

וכאן עולה שאלה פשוטה: למה אומר המדרש את המשפט הזה רק על הסיפור השני ולא על הראשון עם רשב"י? הרי ברור שתלמידיו של רשב"י לא לקחו מהבקעה וגם לא נמצאה על יד מירון בקעה מלאה זהב, שכן הזהב עלה בחזרה השמימה לטובת שכרם בעולם הבא. למה, אם כן, לא אומר המדרש על רשב"י שהוא זכה לנס גדול מהראשון שהשכר לתלמידיו נשמר למעלה?

אלא זה בדיוק הרעיון: הנס השני הוא אינו חלק מעבודתו של רשב"י. החידוש שהביא רשב"י הוא היכולת להוריד את השפע למטה כאילו זה למעלה. זה בא לידי ביטוי בכך שרשב"י הראה לתלמידיו כפי שהם נוכחים בעולם הזה את כל השפע הנצבר להם מעבודתם. ואילו העובדה ההפוכה – שהשפע עלה בחזרה למעלה ונשמר שם – הוא אינו חלק מעניינו של רשב"י.

יום ההילולא של רשב"י הוא הזדמנות נאותה לקבל על עצמנו התחזקות בלימוד פנימיות התורה כפי שהיא מבוארת בתורת החסידות. זאת הדרך היחידה לצאת ממצרי הגלות ולהביט על החיים מלמעלה למטה, כפי שהם נתפסים בעולם האמתי, מחוץ לגבולות מצרים. והרי הובטחנו שזאת ההכנה הסלולה לגאולה בקרוב ממש, כפי שהבטיח המשיח בעצמו לבעש"ט הקדוש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב